

Kolik je pravdy v národních stereotypch?

Petra Chvojková

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

Horkokrevní Španělé, mafiánští Italové, depresivní Rusové a neurotičtí Češi. Jsou příslušníci ostatních národů skutečně takoví, jaké si je představujeme. Je v našich společensky sdílených a přenášených stereotypch o typických příslušnících cizích národů alespoň zrnko pravdy?

Hot-blooded Spanish, Italians mafia, depressed Russians and neurotic Czechs. Are the members of other nations really what we look at them. Is it in our shared and socially transmitted stereotypes about typical members of foreign nations at least kernel of truth?

Klíčová slova: národní stereotypy, autostereotypy, heterostereotypy, Torracciano, interkulturní psychologie

Key words: national stereotype, autostereotype, heterostereotype, nationalita, crosscultural psychology, Torracciano.

Etnické a národní stereotypy, tedy ustálený a často zjednodušený soubor představ o vlastnostech a chování příslušníků různých národů a skupin, napomáhají diskriminaci, na druhou stranu jsou přirozeným sociálním jevem a nezbytným prostředkem sociální kategorizace. Stereotypy jsou součástí sociální percepce druhého etnika a manifestují se na úrovni chování k jeho příslušníkům. Stereotypy zjednodušují orientaci a rozhodování a napomáhají kategorizaci na my a oni. Bývají často využívány v karikaturách či propagandě.

Torracciano ([2005](#)) definuje národní stereotypy jako sdílená přesvědčení o znacích typického představitele určitého národa. Stereotypy tvoří kognitivní složku meziskupinových postojů. Příkladem je stereotyp typického pořádkumilovného, pedantního a spolehlivého Němce nebo horkokrevný a družný Španěl. Afektivní složkou meziskupinových postojů jsou předsudky (úsudky s emocionálním hodnotícím nádechem založené na pouhém mínění nikoliv spolehlivém poznání) a behaviorální složkou je diskriminace. Meziskupinové postoje

jsou podle teorie meziskupinového kontaktu ([Pettigrew & Tropp, 2006](#)) ovlivněny zejména kontaktem s příslušníky těchto „cizích“ skupin, jichž není jedinec členem.

V psychologii 20. st. byl zastáván názor, že v národních, stejně jako jiných stereotypch, v jejich zhuštěné podobě může být obsažena špetka pravdy (*kernel of truth hypothesis*), protože se jedná o kumulovanou lidskou zkušenost ([Costa, Terracciano, McCrae, 2001](#)). Tento do určité míry logický a široce přijímaný předpoklad vyvrací italský výzkumník a psycholog A. Terracciano ([2005](#)) v rozsáhlé mezinárodní studii zahrnující 49 národů. Stereotypy příslušníků vlastního národu (autostereotypy) ani ustálená přesvědčení o typických vlastnostech příslušníků druhých národů (heterostereotypy) nekorelovaly s osobnostními profily příslušníků daných kultur měřených osobnostním dotazníkem NEO-FI-R. Pro měření stereotypů byl využit posuzovací inventář National Character Survey (NCS) odpovídající vlastnostem obsaženým v NEO-FI-R, v dalších výzkumech bylo NCS použito rovněž k posouzení vlastních osobnostních charakteristik na místo NEO-FI-R.

Vyšší přesnosti přitom dosahují podle výzkumníků spíše heterostereotypy, tedy to jak příslušníky daného národu vidí jeho sousedé. U autostereotypů hraje významnou roli ochranná a sebnadhodnocující tendence v hodnocení vlastního národu (*self-enhancement bias*). Že stereotypy neodpovídají vlastnostem reálných lidí bylo potvrzeno rovněž výzkumy M. Hřebíčkové ([Kouřilová, Hřebíčková, 2011](#), [Hřebíčková, 2013](#)) na české a slovenské populaci. S osobnostním profilem reálných příslušníků hodnoceného národu nekorespondovalo ani hodnocení odborníků (sociálních vědců) majících osobní zkušenost s jimi hodnocenými kulturami ([Church, Katigbak, 2002 In Lönnqvist, 2012](#)).

Národní stereotypy jsou rigidní a stabilní v čase a místě (shodné v různých regionech dané země). Člověk je získává již v dětství a podobají se do určité míry u příslušníků různých generací. Na jejich šíření se podílí výchova, média, beletrie, filmy, vtipy a anekdoty. Odráží se v nich socioekonomické podmínky, historie, zvyky, mýty, legendy a hodnoty daných národů. Z teplejšího geografického klimatu bývá například usuzováno na vřelejší povahu obyvatel, příslušníci bohatších zemí jsou pokládáni za více profesionální (McCrae, Terracciano, Realo, & Allik, 2007, Terracciano et al., 2005, Realo et al., 2009 In [Lönnqvist, 2012](#)). V národních stereotypch se projevuje rovněž tzv. kontrastní efekt, kdy svému národu připisujeme vlastnosti kontrární k vlastnostem národu sousedního, případně národu, vůči němuž se snažíme vymezit. Tento efekt byl nalezen např. ve výzkumech Finů a Rusů, pobaltských národů a Rusů (Realo, 2012).

Zdroje:

Terracciano, A., Abdel-Khalek, A. M., Adam, N., Adamovova, L., Ahn, C. K., Ahn, H. N., ... & Meshcheriakov, B. (2005). National character does not reflect mean personality trait levels in 49 cultures. *Science*, 310 (5745), 96-100.

Dostupné z <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2775052/?tool%3Dpmcentrez>

Costa Jr, P., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of personality and social psychology*, 81(2), 322.

Dostupné z

<http://www.cin.ufpe.br/~ssj/Genderdifferences%20in%20personality%20traits%20across%20cultures%20Robust%20andsurprising%20findings.pdf>

Lönnqvist, J. E., Yijälä, A., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M. (2012). Accuracy and contrast in national value stereotypes—A Case study using Ingrian-Finns as bi-cultural experts. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(2), 271-278. Dostupné z

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176711000769>

Kouřilová, S., & Hřebíčková, M. (2011). Accuracy of Slovak National Stereotypes: Result of Judgment or Intuition?. *Studia Psychologica*, 53(2). Dostupné z

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=0e1c2dac-bc16-43e6-8cf7-829dbb4f86ce%40sessionmgr198&vid=1&hid=114>

Hřebíčková, M. (2013). Přesnost regionálních stereotypů a mechanismy jejich vytváření. *Československa Psychologie*, 57(3). Dostupné z

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=46f503f0-265f-4465-a93a-b9f252f42032%40sessionmgr114&vid=1&hid=114>

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90(5), 751.

Dostupné z <http://blogs.law.columbia.edu/genderandsexualitylawblog/files/2012/04/A-Meta-Analytic-Test-of-Intergroup-Contact-Theory.pdf>

Chan, W., McCrae, R. R., De Fruyt, F., Jussim, L., Löckenhoff, C. E., De Bolle, M., ... & Terracciano, A. (2012). Stereotypes of age differences in personality traits: Universal and accurate?. *Journal of personality and social psychology*, 103(6), 1050.

Zdroj obrázku:

<http://www.maxwelle.eu/rom-je-zlodej-blondynka-blba-a-muslim-je-terorista-2>

